

Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium

Teie: 15.08.2025 nr JDM/25-0901/-1K

Meie: 02.09.2025 nr 1-7/246-2

Eelnõu kooskõlastamine

Lugupeetud minister

Justiits- ja Digiministeerium on esitanud Siseministeeriumile kooskõlastamiseks karistusseadustiku muutmise seaduse (nõusolekupõhine seksuaalvägivalla käsitletus) eelnõu. Siseministeerium toetab eesmärki viia karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) seksuaalkuritegude regulatsioon vastavusse Istanbuli konventsiooni ja ühiskonna ootustega. Samas on vajalik eelnõu sõnastust täpsustada, tagada normide üheselt mõistetavus ning arvestada menetlejate töökoormuse ja ressursidega. Kooskõlastame eelnõu järgmiste märkustega arvestamise korral.

1. Sõna-sõna-vastu olukorrad ja tõendamine. Täheksdame, et eelnõu seletuskirjas rõhutatakse, et tõendite usaldusväärsust hindab lõplikult kohus. Sellest võib jääda mulje, et sõna-sõna vastu olukorrad jõuavad vältimatult kohtumenetlusse. Samas on oluline, et seaduse rakendamisel oleks menetlejatele selgelt määratletud kriteeriumid ja tingimused, mille alusel hinnatakse, millised asjaolud on piisavad kriminaalasja kohtusse saatmiseks. Arvestada tuleb, et tõendite kogumise ja menetluse käivitamise kohustus lasub politseil ning menetluspraktikas peab olema üheselt mõistetav, millal on menetluse jätkamine põhjendatud.

2. KarS-i § 141 ja § 141¹ koosseisude sõnastus. KarS-i §-de 141 ja 141¹ täiendamine lõigetega 5 ja 7 tekitab riski normide mitmeti mõistetavaks tõlgendamiseks. Lõigetes toodud loetelud (nt tardumine, võimupositsiooni kuritarvitamine) ei ole ammendavad ega pruugi olla alati rakendatavad. Lisaks on need koosmõjus mõlema paragrahvi lõigetega 1¹ ja 1² mitmeti tõlgendatavad. Seetõttu soovitame eelnõus selgemalt ja täpsemalt sõnastada nõusoleku mõiste tõlgendamise põhimõtted olukordades, kus nõusolek on antud vägivalla või ähvarduse tingimustes. On ülioluline vältida normide vastuolulisust ja tagada menetlejate ning kohtute ühtne ja õiguskindel praktika.

Selgitame, et eelnõus esitatud KarS-i § 141 lõike 1² punktis 1 viidatakse samale teole, mis on toodud KarS-i § 141 lõikes 1 ehk kokku lugesdes saab karistada inimese vaba ja väljendatud nõusolekuta suguühtesse astumise ees, kui see on toime pandud vägivallaga. Ehk siis nõusolekut ei antud, seksuaalsuhtesse asututi vägivallaga. Sama paragrahvi lõike 5 punkti 2 kohaselt ei loeta vabaks ja väljendatud nõusolekuks olukorda, mil isik sunniti suguühtesse vägivallaga või ähvardusega. Jääb mulje, et sellisel juhul saaks sama sätte alusel karistada juhul, kui inimene andis küll nõusoleku, kuid tegi seda vägivallaga ähvarduse mõjul – nagu seletuskirjas öeldakse – isiku nõusolek ei olnud vaba.

KarS-i § 141 lõike 1² punkti 2 puhul viidatakse samale teole, mis on toodud KarS-i § 141 lõikes 1 ehk kokku lugesdes saab karistada inimese vaba ja väljendatud nõusolekuta suguühtesse astumise eest, kui see on toime pandud, kasutades ära kannatanu seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimumust aru saada. Kui inimene oli minestanud või vaimse seisundi tõttu ei saa aru enda ümber

toimuvast, siis ta ei saa nõusolekut anda. Jääb küsimus, kas siis tuleb tõlgendada läbi lõike 5 selliselt, et kirjeldatud juhtudel ei olnud tegemist vaba ja väljendatud nõusolekuga? Palume seda seletuskirjas selgitada.

3. Termin „süüdlane“. KarS-i § 141 lõikes 1¹ ja § 141¹ lõikes 1¹ kasutatakse terminit „süüdlane“, mida ei defineeri KarS ega kriminaalmenetluse seadustik. Praegu kasutatakse seada terminit kuriteokoosseisude puhul KarS-i §-s 143, mis eelnõuga tunnistatakse kehtetuks ning §-s 143², mida tuleks muuta (vt kooskõlastuskirja punkt 5). Ülejäänud eelnõus kasutatakse terminit „toimepanija“. Ühtlustamise ja õigusliku selguse tagamiseks teeme ettepaneku kogu eelnõus kasutada järjekindlalt terminit „toimepanija“.

4. Juriidilise isiku vastutus. Eelnõuga lisatakse KarS-i §-desse 141 ja 141¹ uued kvalifitseeritud koosseisud, kuid vastavaid muudatusi juriidilise isiku vastutust käsitlevates lõigetes (KarS § 141 lg 3 ja § 141¹ lg 4) ei ole tehtud. Palume eelnõu selles osas täiendada, et tagada juriidilise isiku vastutuse nõuetekohane kajastamine ning vältida õigustühimikke.

5. Seos KarS-i §-ga 143². Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks KarS-i § 143, kuid KarS-i § 143² jääb muutmata. Paragrahvide 141 ja 141¹ uued koosseisud ei eelda enam vägivalda või kirjeldatud seisundit. Kvalifitseeritud koosseis, mille kohaselt kasutatakse ära kannatanu sõltuvust süüdlasest, on ette nähtud §-de 141 ja 141¹ lõigetes 1¹. Soovitame kaaluda ka KarS-i § 143² kehtetuks tunnistamist, kuid sellisel juhul tuleks §-des 141 ja 141¹ ette näha kvalifitseeritud koosseis, mis näeb ette vastutuse alaealise usalduse kuritarvitamise eest.

Kui seda paragrahvi kehtetuks ei tunnistata, siis tuleks ühtlustada karistuste proportsionaalsus – kui KarS-i § 143² lõike 2 järgi saab korduva kuriteo eest karistada kolme- kuni kaheksa-aastase vangistusega, siis KarS-i § 141 lõike 2 punkti 6 alusel saab korduva kuriteo eest karistada kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.

6. Karistumäärade proportsionaalsus ja alaealiste erisused. Juhime tähelepanu eelnõu jõustumisel tekkivale riskile seoses alaealiste vastutusega. Kui alaealine astub suguühtesse teise alaealisega või paneb teise alaealise suhtes toime muu sugulise iseloomuga teo, kuid tema kogenematust arvestades ei suuda ta piisavalt hästi nõusolekut või selle puudumisest aru saada, karistatakse teda KarS-i § 141 lõike 2 punkti 1 alusel kuue- kuni viieteistaastase vangistusega ning KarS-i § 141¹ lõike 2 punkti 1 alusel kolme- kuni viieteistaastase vangistusega. Eelnõu jõustumisel tekib risk, et ka alaealisi, kes ei pruugi oma kogenematuse tõttu nõusolekut adekvaatselt hinnata, ähvardavad väga ranged karistumäärad. Soovitame kaaluda alaealistele eraldi ja täpsemalt reguleeritud karistumäärade kehtestamist, mis arvestaksid nende arengulisi eripärasid ning võimaldaksid rakendada adekvaatsemaid ja rehabiliteerivamaid meetmeid. See aitab tagada õiguskindlust ning proportsionaalsuse põhimõtte järgimist kriminaalõiguses.

7. Mõju Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi PPA) töökoormusele ja ressursidele. Meie hinnangul võib uue regulatsiooni tulemuslikul rakendamisel kaasneda PPA-le täienev ressursivajadus lisaametikohtade loomiseks. Sellisel juhul vajab PPA ülesande täitmiseks ka lisanduval vahendeid riigieelarvest.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Igor Taro
siseminister

Barbara Haage 6125131 barbara.haage@siseministeerium.ee